

CRÒNICA D'ACTIVITATS

EL ROMÀNIC D'OSONA

El passat 25 de novembre la delegació de Sabadell va fer una sortida dedicada al Romànic d'Osona, on es varen visitar les esglésies romàniques de Sant Martí de Riudeperes, Santa Maria de Vilalleons, Sant Sadurní d'Osormort i Sant Vicenç d'Espinelves.

Les esglésies indicades, excepte Santa Maria de Vilalleons, formaven part de l'antic terme del castell de Sant Llorenç del Munt o de Planeses (no confondre amb el d'igual nom al nostre Vallès), que més tard s'anomena del castell de Meda o Samedà. En canvi Santa Maria de Vilalleons pertanyia al terme del castell de Taradell. Totes les esglésies, en la seva part bàsica, foren edificades en el S-XI, amb una nau i un absis semicircular, si bé alguna havia tingut un edifici anterior desaparegut; també totes són o han estat parròquies.

SANT MARTÍ DE RIUDEPERES.— L'església està documentada a l'any 1050 en l'acta de consagració de Sant Julià de Vilatorrada com a sufragània d'aquesta, indicant que Sant Martí s'acabava de consagrar. En l'església es poden distingir, a l'exterior, dues ètaques de construcció en època romànica. La primera correspon a l'absis i a la part de la nau immediata amb decoració de dobles arcuacions entre lesenes. La segona, del S-XII, a la continuació de la nau, feta amb carreus grans i ben escairats. Al principi fou un atri obert en les seves tres cares per dues arcades bessones.

Actualment, gràcies a unes obres de restauració, es poden veure les dues arcades amb capitells i columnes de la cara sud d'aquest atri, que es trobaven encastades al mur on hi havia la portada i que ara queden protegides per un vidre. D'aquesta portada només en queden unes poques restes (dos capitells i part d'una arquivolta amb motius florals), les quals es troben amuntegades en l'interior de l'església; desitjaríem que ben aviat es col·loquin en lloc adequat en el mateix monument.

Al S-XVII la nau fou sobrealçada, afegides dues capelles a cada costat formant creuer amb la nau i un campanar.

SANTA MARIA DE VILALLEONS.— En un document del 1007, de venda d'unes terres, s'indica que estan situades en la parròquia de Santa Maria de Vilalleons. L'església, aleshores existent, seria substituïda per l'actual, que possiblement fou consagrada el 1083 (l'acta, en còpia tardana, presenta anomalies). Al segle XII li fou afegit un atri, que posteriorment es va reformar.

L'absis, a l'exterior, presenta una decoració en tres panys separats per lesenes amb cinc arcuacions en forma de finestretes cegues cadascun i superades per un fris en dent de serra a sota mateix de la cornisa. En cada pany hi ha una finestra de doble esqueixada. La decoració d'arcuacions continua als costats de la nau fins al que fou atri. També aquí la portada romànica fou destruïda i les restes de les arquivoltes aprofitades per marc d'un ull de bou en la façana oest; la meitat superior del marc té motius florals i la meitat inferior geomètrics.

A l'interior, la nau, coberta amb volta de canó, i amb dos arcs torals, s'uneix amb l'absis per un plec de degradació. Al S-XVII s'afegí sobre l'absis una torre quadrada de dos pisos per fer de campanidor, i les dues capelles laterals formant transepte (potser hi havia hagut absidioles), i es sobrealçà la nau. L'església conserva una notable col·lecció de cinc retaules barrocs del S-XVII i XVIII.

SANT SADURNÍ D'OSORMORT.— Era ja parròquia abans del 937, amb el nom de Sant Sadurní de Planeses (nom que conservà en el S-XI i XII, canviant al "d'Osor", nom de la riera, en els segles XII al XV, i després al nom actual). Vers 1140 i fins 1330 depèn del monestir de Sant Llorenç del Munt, amb el qual, essent parròquia, conserva lligams fins 1605.

L'església, prop del mas Masferrer (S-XVIII), presenta una estructura semblant a les descrites anteriorment. D'una nau coberta amb volta de canó, on al S-XII s'afegí un atri que en època encara romànica es convertí en un campanar de tres pisos amb finestres geminades. El campanar va caure, en part, a causa dels terratrèmols del S-XV, i fou reconstruït tot seguit molt defectuosament.

L'absis exteriorment està ornat amb arcuacions llombardes disposades en grups de cinc, mitjançant lesenes, formant tres panys; en el del centre hi ha una finestra de doble esqueixada. Les arcuacions continuen als costats de la nau. Al S-XVIII s'afegiren a la nau dues capelles laterals a manera de creuer; una d'elles, la de migjorn, fou enderrocada en unes obres de restauració de l'any 1960.

A l'interior de l'absis varen ser descobertes, el 1915, unes pintures murals romàniques. Actualment es conserven en el Museu Episcopal de Vic. Han estat considerades com l'obra principal d'un pintor conegut com el "Mestre d'Osormort". Corresponen al segon terç del segle XII.

SANT VICENÇ D'ESPINELVES.— El primer document que fa referència a la parròquia de Sant Vicenç és una venda efectuada l'any 943. Cosa que suposaria una església del S-X. Per altra part tenim una acta de consagració de 1187. La interpretació arquitectònica de l'església actual, segons Eduard Junyent, seria el resultat de tres etapes de construcció. Correspondria a la primera, la nau coberta amb volta de canó i l'absis. A la segona, la portada esculpida al cantó de migdia de la nau anterior, probablement oberta a un porxo, i l'obra del campanar. A la tercera, la transformació del porxo en una altra nau.

La interpretació d'Antoni Pladevall és que la part primitiva es construïria, avançat el S-XI, començant per la part de l'absis decorat per lesenes i arcuacions de tipus llombard, seguint per la nau, coberta amb volta de canó i acabant amb el campanar i la portada. La portada primitiva ornada amb una arcuació d'entrellaços entre arcs en degradació i amb dos capitells i columnes (passats més tard a la nova portada de la segona nau), queda ara dintre l'edificació, inutilitzada però posada en relleu en les recents obres de neteja i restauració.

El campanar es va construir a l'extrem oest, reposant sobre el mur final i la volta; és un campanar de tres pisos, ornat amb arcuacions i dent de serra per remarcar la separació dels pisos, amb una finestra al primer pis, una geminada al segon i dues finestres de punt rodó a cada cara, sota el teulat. Els caparrons esculpits amb què acaben les arcuacions revelen que és una obra d'avançat S-XII.

La segona nau es construï vers finals del S-XII, al costat de migdia, amb el seu absis i amb una portada nova, per a la qual es varen aprofitar els capitells i les columnes de l'anterior (que hauria estat construïda pocs anys abans). La supressió de l'absis per una espècie de capella rodona tardana i l'obertura d'un gran arc de comunicació de les dues naus, fet al S-XVI, havien desfigurat de tal manera la segona nau, que es creia que era un simple atri. Per tant, l'església és de dues naus, cadascuna amb el seu absis, construïdes en dos segles, l'XI i el XII.

També d'Espinelves es conserva un antipendi o frontal d'altar, dedicat a la Mare de Déu, actualment al Museu Episcopal de Vic. Datat a finals del S-XII o principis del XIII. El pintor, al qual s'atribueixen altres obres, se'l coneix com el "Mestre d'Espinelves". Actualment, a l'església hi ha una reproducció.

* * *

Cal ressenyar també, dins les activitats de la delegació de Sabadell, la interessant conferència del dia 16 de novembre en què el Sr. Antoni Estapé va desenrotllar el tema "L'Arquitectura eclesiàstica a Venècia, segles XI al XIII". El comentari fou articulat a través de diapositives.

* * *

SANT PERE DE LES PUEL.LES: EDIFICI MIL.LENARI

El passat 15 de desembre vàrem portar a terme la visita de l'església de Sant Pere de les Puel.les, de Barcelona, una de les obres arquitectòniques medievals més antigues de la ciutat, encara que també una de les més malmeses pel pas del temps i també per la mà de l'home (ja sigui en forma de destrucció directa o de restauració).

Al llarg de la visita, iniciada amb una introducció històrica sobre el monestir, feta pel nostre president, el Dr. Cabestany, vàrem poder observar detingudament el procés de transformació constructiu que ha sofert l'edifici al llarg dels seus més de mil anys d'existència (a partir de la construcció, per part de Lluís el Piatós, d'un atri dedicat a Sant Sadurní).

Tot i aquesta transformació, però, encara es poden veure les poques restes que subsisteixen de l'època més reculada, com són unes columnes i capitells de l'interior de la nau, o l'arrencament (tambor) del campanar romànic (conegut com a "campanar dels ocells" i que fou construït en el segle XII) i que actualment es troba amagat per la construcció d'època moderna dels dos pisos superiors (afegits en el moment de la restauració portada a terme com a conseqüència de la destrucció provocada pels aldarulls de la Setmana Tràgica, l'any 1909).

Prèviament a la visita, el Dr. Joan Bassegoda ens havia donat una conferència sobre les actuacions arquitectòniques a Sant Pere de les Puel.les al llarg dels segles XIX i XX. Aquesta conferència (celebrada el 19 de novembre passat) va permetre que, una vegada situats en el lloc de l'església, poguéssim apreciar amb més fidelitat totes aquelles transformacions produïdes en els últims anys i que han desvirtuat en certa mesura l'aspecte d'aquest edifici mil.lenari.

Potser com a complement d'aquesta visita, s'hauria de recomanar que tota aquella persona que vulgui tenir una idea més àmplia de l'aspecte que podia presentar l'edifici del monestir de Sant Pere de les Puel.les abans de totes aquestes malvestats, faci una mica de pelegrinatge als diferents llocs (Museu d'Art de Catalunya, Museu Santacana —l'Enrajolada— de Martorell) on es poden trobar restes de l'antic claustre romànic del monestir, així com de la galeria alta, més tardana.

En tot cas la visita a l'església de Sant Pere de les Puel.les ha servit per conèixer una mica més un edifici que, tot i que es troba situat en un lloc certament oblidat, forma part de la nostra història medieval.

Fem avinent als socis que tenen a la seva disposició el volum IV de la revista "Lambard. Estudis d'Art Medieval", el qual poden passar a recollir pel Departament de Publicacions de l'Institut d'Estudis Catalans (Sala Pi i Sunyer) qualsevol dia de dilluns a divendres, de 9 a 14 i de 16 a 20 hores. Els socis de la delegació de Sabadell el podran recollir al Museu d'Història de la Ciutat.

Recordem a tots els socis que els números telefònics de l'entitat són: 318 54 07, 318 59 09 i 319 59 66, extensió 232 en tots ells, i que l'horari d'oficina és de 7 a 2/4 de 9 del vespre.